

Arşiv Belgeleri Işığında 1948-1950 Yıllarında Türkiye'ye Yapılan Marshall Yardımları

Zeynep Müjde Sakar* - Cengiz Atlı**

Marshall Planı

Truman Doktrini, esas itibarıyla Yunanistan ve Türkiye'ye askeri yardımı öngörmüştür. Çünkü bu iki ülke Sovyetlerin doğrudan doğruya baskısı ve tehdidi altında idi. Fakat bu sırada Avrupa'nın durumu iktisaden son derece kötüdür. Altı yıllık savaş bütün ülkelerin ekonomik kaynaklarını tüketmiştir. Savaş bütün ülkelerde ağır tahribat yapmıştır. Bir bakıma toplumlar açlıktan kıvrınmaktadırlar. Ekonomileri harekete geçirecek kaynak yoktur. Sovyet Rusya bu durumu fırsat bilerek komünizm propagandasını şiddetlendirmişti. Komünizm propagandası fakirliğin müsait zemininde çok müessir olmaktadır. Sovyetler komünist partilerin bilhassa etkili olduğu Fransa ve İtalya'yı seçmişlerdi. Bu iki ülkede komünist partilerin kıskırtmasıyla çıkan grevler, bu ülkelerin ekonomisini felce uğratmıştı. Bu grevlerle komünist partilerinin iktidara gelmeleri amaçlanmıştı¹.

Bu durumu gören Amerikan Dışişleri Bakanlığı, ekonomik buhranların yaratacağı bu kaçınılmaz sonucu önlemek için Avrupa'ya geniş ölçüde bir iktisadi yardım yapılmasını kararlaştırmıştır. Dışişleri Bakanı General Marshall, 7 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada Avrupa devletlerinin iktisadi kalkınmalarını planlamak için bir araya gelmelerini istemiş ve ortak bir plan hazırlanırsa ABD'nin destek ve yardımının esirgenmeyeceğini söylemiştir². ABD, Avrupa'ya ekonomik

* Doç. Dr., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Şanlıurfa/ TÜRKİYE, zeynep.sakar@gmail.com

** Prof. Dr., Iğdır Üniversitesi, Fen/Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Iğdır/TÜRKİYE, cengiz3636@hotmail.com

1 Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*, C I, Ankara 1994, s. 443.

2 Ahmet Şükrü Esmer, Oral Sander, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1990)*, 1939-1945 Dönemi, Ankara 1993, s. 220.

yardımda bulunmaya daha önce başlamıştı. 1945 Haziran'ı ile 1946 sonu arasında Batı Avrupa'ya yaptığı ekonomik yardım 15 milyar dolar olmuş, fakat bu yardım bütçe açıklarının kapanması, ithalat için kullanılması gibi paranın verimli olamayan alanlarında harcanmıştı.

Marshall Planı Avrupa'da memnunlukla karşılandı. Türkiye de dahil, 16 Avrupa ülkesinin³ katılımıyla 1947 yılının Haziran-Eylül ayları arasında Paris'te Avrupa Devletlerinin kalkınmasıyla ilgili bir konferans toplandı. Çalışmalar sonucunda dört yıl süreli "Avrupa Ekonomik Kalkınma Programı" hazırlandı ve Amerika'ya verildi. Bunun üzerine Amerika Birleşik Devletleri, 3 Nisan 1948'de "Ekonomik İşbirliği kanunu" nu çıkardı ve Avrupa'ya yardıma başladı. Bundan sonra 18 Avrupa ülkesi⁴, 16 Nisan 1948'de "Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütünü kurdular. Bu örgütün amacı, üyelerin ekonomik iş birliği yoluyla sağlıklı bir Avrupa ekonomisine ulaşmaktı⁵.

Marshall Yardımı'ndan yardım alacak ülkeler 4 gruba ayrılmıştı.

1. Yunanistan ve Avusturya hibe olarak
2. İsviçre, Portekiz. Türkiye peşin para ile
3. İsveç, Norveç, İrlanda borç olarak
4. İngiltere, Fransa ve İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Danimarka ve İzlanda kısmen hibe ve kısmen borç olarak⁶

1948-1950 Yıllarında Türkiye'ye Yapılan Marshall Yardımları

Birleşik Amerika İktisadi iş birliği idaresi ve Avrupa İktisadi İşbirliği teşkilatıyla yapılan temaslarda Marshall Yardımı'na giren konularda talepler, teknik yardım talepleri ve izinleri Türkiye adına imzalaması için Başbakanlık Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatı. 1. Daire Başkanı Bülent Yazıcıya 12. Haziran 1950 tarihinde yetki verilmişti.⁷

Marshall Planı'ndan ülkemize iki şekilde yardım temin edilmekteydi. Bunlardan birincisi direk yardım olup Amerikan Hükümetince Türkiye'ye dolarla Amerika'dan yapılacak mal ve hizmet satın alınması için kullanılmaktaydı. İkinci şekil yardım ise traş hakkı sureti ile çeşitli Avrupa ülkelerinde Türkiye'ye temin edilen satın alma imkânlarıydı.

3 İngiltere, İtalya, Belçika, Fransa, Portekiz, İrlanda, Yunanistan, Türkiye, Hollanda, Lüksemburg, İsviçre, İzlanda, Avusturya, Norveç, Danimarka, İsveç.

4 Daha sonra bu devletlere Federal Almanya ve İspanya da katılmıştır.

5 Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, İstanbul 1995, s. 668.

6 DK,C,G0104,395,1.54.

7 BCA., 30.18.1-2.123.49.14.

1948/49 yılında Marshall Planı'ndan Türkiye'ye yapılan 49.7 milyon dolarlık yardımdan 22.148.000 dolarlık kısmı (umum yardımın %44.5 u) Bakanlığa ayrılmıştı.

1949/50 yılı Marshall Planı'ndan ülkemize 59 milyon dolar direk ve 58 milyon dolarlık da Avrupa'dan traj hakkı toplam 117 milyon dolarlık yardım yapılmıştır. Bu yardımlardan tarıma toplam olarak 16.134.000 dolarlık yardım ayrılmıştır. Bu da genel yardımın %13.8 ini teşkil etmektedir. Bunun 14.626.000 doları Amerika'dan direkt yardım; geri kalan 1.508.000 doları da Avrupa'dan traj hakları teşkil etmektedir.

1950 yılına kadar tarıma 36.774.000 dolar direkt yardım ve 1.508.000 dolar traj hakkı toplam 38.282.000 dolar ayrılmıştır.⁸

1950 yılına kadar 6576 traktör, 9079 traktör pulluğu, 3456 diskharrow, 1262 biçer-döğer, 1439 hububat mibzeri, 2732 pamuk mibzeri, 2516 One-way pulluğu ve 104 pikap kamyonet sipariş verilmiştir.

Marshall Planı'ndan getirilen bu alet ve makinalar firmalar vasıtası ile ithal edilmekte ve satılmaktadır. İthal ve satış fişleri 10138 sayılı yönetmelik hükümlerine göre yürütülmektedir.

28 Şubat 1949 da 1948-1949 döneminde ülkemize yapılacak yardım miktarını toplam 60 milyon dolar olarak göstermekteydi. Bu miktarın 10 milyonu nisan-haziran dönemine ve diğer 50 milyon Temmuz 1948, Haziran 1949 dönemine ait olmak üzere düzenlenmişti.⁹

6 Mart 1949 da Amerika Yardım İdaresi Türkiye'nin bu döneme kadar sipariş fiyatlarına nazaran haziran ayı sonuna kadar 50 milyon doları veremeyeceğini ve sadece 37.5 milyon doları kullanabileceğine kanaat getirmişti.¹⁰

Malların Satışı

Marshall Planı'ndan ülkemize getirilen traktör, ziraat alet ve makinaları önce Vilayetler itibarı ile tahsis olunmakta ve bu tahsisler İl Tevzi Komisyonları vasıtası ile çiftçilerimize dağıtılmakta idi. Yeterli miktarda araziye sahip olan bir çiftçi vilayete başvurarak işletme büyüklüğünü, satın alacağı aletin cinsini vesair bilgiyi gösterir bir beyanname vermekte ve bir tedarik belgesi almakta idi. Bu belgeler o vilayete tahsis olunan alet ve makinaların miktarını geçemezdi. Eline belge geçiren çiftçi o yıl içinde, istediği zaman %37,5 peşin ve gerisini dört taksitte ödemek üzere aletini almakta idi.

8 BCA., 30.1.0.0.80.507.5.

9 DK.C., G0104. 059.1.16.

10 DK.C., G0104. 059.1.7.

Tahsis sisteminin birçok mahzurları görüldüğünden 1949 yılı Ağustos'unda bundan vazgeçilmiş ve satışlar tamamen serbest bırakılmıştır.

Marshall Planı'ndan traktör vesaire alet ve makine almak isteyenler için yalnız çiftçi olmak ve bir çiftçi belgesi almak kâfi görülmektedir. Çiftçi olduğuna dair belge alan ve bu belgeyi idare amirlerine tasdik ettiren herkes istediği büyüklükte traktör ve diğer aletleri satın almakta tamamen serbesttir. Bakanlık mubayaa (satın alma) işlerinden tamamıyla elini çekmiştir. Çiftçi istediği aleti peşin veya taksitle satın alabilir. Bu husus çiftçinin arzusuna bırakılmıştır.¹¹

Kredili satışlar ya doğrudan doğruya firma tarafından veya Ziraat Bankasının iştiraki ile yapılmaktadır. Azami taksit süresi 6 yıldır. Satışta peşin olan birinci taksit %20, geri kalan beş taksitin oranları sırasıyla %20, %15, %15, %15, %15 dir. Taksitler her yıl o bölgedeki esas mahsulün idrak veya satış mevsiminde tahsil edilmektedir. Taksitler üzerine süre sonunda ayrıca %2.5 faiz konur.

Satışlarda firmaya malın c.f. (satın alma + dış ticaret) bedeli üzerinden %20 kar haddi tanınmıştır. Son defa bu had %25 şe çıkarılmıştır. Bu ilave olunan %5, yalnız alet ve makinaların randımanlarını arttırmak üzere bakım, servis ve çiftçilerin öğretimi (demonstration) işlerinin yürütülmesine sarf olunacaktır. Yedek parçalarda satış fiyatının hesaplanmasında imalatçı fabrikanın yedek parça liste fiyatı esas alınmıştır. Buna göre Amerika'dan ithal olunan yedek parçaların satış fiyatı esas liste fiyatının 4.5 misli, Kanada'dan 4.3 misli olarak kabul olunmuştur. Örneğin Amerika'daki fiyatı bir dolar olan bir yedek parça Türkiye'nin her tarafında 450, Kanada'nınki ise 430 kuruşa satılmaktadır. Yalnız John Deere fabrikası için bu nisbet 4.8 olarak hesaplanmıştır. Marshall Planı'ndan getirilen traktör lastiklerinden kar haddi de %25 olarak kabul olunmuştur.¹²

Marshall Planı'ndan Getirilen Ziraat Alet ve Makinalarının Kullanma, Bakım ve Ömürlerini Arttırmak İçin Alınan Tedbirler

Marshall Planı ile getirilen traktör ve diğer ziraat alet ve makinaların kullanma, bakım ve onarım işlerini çiftçilerimize öğretmek üzere makinist kursları açılmıştır. Kurslara ilk olarak 1949 yılı ilkbaharında yurdun 12 muhtelif yerinde başlanmıştır. Altışar ay devam eden bu kurslarda 1949

11 BCA., 30.1.0.0.80.507.5.

12 BCA., 30.1.0.0.80.507.5.

yılında 1200 eleman yetiştirilmiştir. Ayrıca şeker fabrikaları da 450 makinist yetiştirmiştir. 1950 yılında kurs adedi 20'ye çıkarılmış ve 2000 makinist yetiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Kurs devresi de altı aydan beş aya indirilmiştir.

Alet ve makinelerin randımanlarını arttırmak içinde Marshall Planı ithalatçı firmaları ile de iş birliği yapılmaktadır.¹³

Marshall Planı makinelerinin randımanını arttırmada yedek parça işine büyük önem verilmektedir. 1949 yılında ithal olunan traktör ve ziraat alet ve makineleri bedelinin %10 nu oranında yedek parça getirtilmişti. 1950 yılında bu oran %20 ye çıkarılmıştır. 1950 yılına kadar 2.213.000.- dolarlık yedek parça ithal olunmuştur. 2.000.000 dolarlık yedek parça da siparişe bağlanmıştır.

Alet ve makinelerin bakımından el kitaplarından da faydalanılacağı düşünülmüştür. Bütün Marshall Planı ithalatçı firmaları getirttikleri traktör, harman makinesi ve biçer-döğer gibi makinelerin kullanma, bakım ve onarımları hakkında Amerika'da yazılmış el kitaplarını dilimize tercüme ettirmişlerdir. Bu kitaplar çiftçilere

Marshall Planı'ndan getirtilen ziraat alet ve makinelerinden azami randımanı temin için bunların takım halinde çiftçilerimize satılması hususu firmalara tavsiye olunmuştur. Bu hususta Şeker Fabrikaları 3-6 çiftçiden müteşekkil çiftçi gruplarına traktör ve bununla birlikte kullanılan diğer aletlerin komple bir halde satılmasını temin etmektedir.

Firmaların satış sahalarını belirlenen bölgelerde yoğunlaştırmaları istenmişti. Böylece servis işleri bir hayli kolaylaşmış olacaktır¹⁴

Çiftçilerin görgü ve bilgilerini arttırmak, onlara modern ziraat usullerini göstermek üzere, firmaların yardımı ile bilhassa yeni tip aletlerle gösteriler düzenlenmekteydi.

Marshall Planı Teknik Yardımı

1. Amerika'ya Eleman Gönderme:

Marshall Planı teknik yardımından faydalanarak Amerika'ya bilgi ve görgülerini arttırmak üzere çeşitli alanlarda eleman göndermek mümkün olmaktadır. Yine aynı yardımdan faydalanarak Amerika'dan uzman

¹³ BCA., 30.1.0.0.80.507.5.

¹⁴ BCA., 30.1.0.0.80.507.5.

getirtilebilmekteydi. Aynı şekilde elit tohum ve damızlık getirilebilirdi.

Bakanlık teknik yardımdan her üç şekilde de faydalanmaktadır. 1950 yılına kadar bu yardımdan faydalanarak Amerika'ya 28 yüksek ziraat mühendisi ile Ziraat fakültesinden bir profesör ve bir doçent gönderilmiştir. 5 veterinerin Amerika'ya gönderilmesi için yapılan müracaat kabul olunmuştu. Bu elemanlar 16 Haziran'da Amerika'da eğitim almak için gönderilmişlerdi.¹⁵

Ziraat fakültesinden bir profesör ile bir pamuk mütehasssınının Amerika'ya gönderilmeleri için yapılan müracaat da kabul olunmuştu. Ayrıca melez mısır yetiştiriciliği üzerinde bilgi ve görgüsünü arttırmak üzere Amerika'ya bir ziraatçıyı beş ay müddetle gönderme teklifide E.C.A. idaresince kabul olunmuştu. 5 Yüksek Orman Mühendisi ile Ziraat Fakültesinden bir profesörün muhtelif ormancılık şubelerinde bilgi ve görgülerini arttırmak üzere Amerika'ya gönderme teklifi de E.C.A. tarafından kabul edilmişti.

Amerika'dan Uzman Personel Getirilmesi

Teknik yardımdan faydalanarak memleketimizde iki yıl incelemelerde bulunmak üzere Amerika'dan 8 uzman getirilmesi hakkında yapılan teklif kabul olunmuştu. Bunlardan aşağıda adları yazılı 7 mütehasss 28/Mart/1950 günü ülkemize gelmişler ve incelemeye başlamışlardı bu uzmanlar Çukurova ve Güneydoğu vilayetlerimizle Ege, Marmara, Trakya ve çevre bölgelerinde incelemelerini tamamlamışlardı. Sonraki dönemde doğu ve kuzey Anadolu'da da incelemelere başlayacaklardı. Bu incelemeler sona erdikten sonra uzmanlar Türkiye için yeni bir ziraat teşkilatı programı hazırlamışlardı.

Uzmanlar:

Mr. Elmer Starch	Zirai Organizasyon Uzmanı
Mr. Gould	Zirai Yayım (Extension)
Mr. Winchester	Zootekni Uzmanı
Mr. Hansmeier	Toprak Hayatietini Muhafaza (Conservation)
Mr. Smith	Ziraat Alet ve Makinaları Uzmanı
Mr. Killough	Pamukçuluk
Mr. Ward	Sulu ziraat

Bu dönemde teknik yardımdan faydalanarak beş ay süreyle bir uzman

¹⁵ BCA., 30.1.0.0.80.507.5.

gözetiminde teknik yardımdan faydalanarak Amerika'dan getirilen 800 kg kadar muhtelif melez mısır çeşitlerinin de ülkemizde denenmesi üzerinde araştırmalarda bulunulmuştu. Teknik yardımdan faydalanarak 1950 yılında da Amerika'ya 50 ziraatçı, 15 veteriner ve 15 ormancı gönderilmesi için hazırlıklara başlanmıştı.

Tablo 1: 1949/50 Yılı Marshall Planı Traj Haklarından Tarıma Ayrılan 1.508.000 Doların Maddeler ve Ülkeler İtibarı ile Bölünüşü (Rakamlar 1000 Dolar Olarak)

Cinsi	Almanya	İngiltere	Belçika	Toplam
Sun'i gübre	-	67.2	584	651.2
Traktör	150	244	-	394
Traktör pulluğu	34	-	-	34
Atla çekilir ziraat aletleri	82	-	-	82
Mücadele ilaçları	-	59.8	-	59.8
Santrifüj tulumba	-	97	-	97
Hububat hangarları	150	-	-	150
Laboratuvar malzemesi	-	40	-	40
Toplam	416	508	584	1.508

Tablo 2: Marshall Planı'ndan Tarım Bakanlığına Yapılan Tahsisler

Code No	Cinsi	1948/49	1948/49 programına istirdat yolu ile dahil edilen
830-00	Tank tipi traktör 50 HP.den küçük	1.057	182
831-00	Tank tipi traktör 50 HP.den büyük	672	15
832-00	Tekerlekli traktör	7.327	382
832-03	Tekerlekli traktör	217	-
770-00	Ziraat aletleri	3.833	158
770-03	Ziraat aletleri	2.857	404
771-00	Yedek parça	1.500	156
771-03	Yedek parça	557	
891-00	Lastik (traktör ve ziraat aletleri için)	96	-
740-00	Tulumbalar	417	-
236-00	Mücadele İlaçları	306	-

820-00	Pikap kamyonet	81	-
380-00	Kimyevi madde (Calisyum clorid)	5	-
950-	Deniz navlunu	1.790	120
750-00	Seyyar tamirhane	-	-
880-00	Fenni aletler	-	-
640-00	El aletleri	8	-
890-00	Lastik tamir malzemesi	-	-
120-00	Tohum	-	-
	Yekün	20.725	1.425

1950 yılının sonlarında Cumhurbaşkanı Celal Bayar'la birlikte İzmit ve Bursa'da gezintiler yapan Uludağ'ı, Hereke Fabrikasını, Gölçük Tersane ve Deniz üssünü gören Marshall Planı Türkiye Komitesi Başkanı Mr. Russell Doll' e Marshall Planı'ndan Türkiye'ye yapılmakta olan yardımın 1951 yılında da devam ettirilerek artırılması istenmişti.¹⁶

Tablo 3: Ülkemizde Firmalar Tarafından Kurulmuş ve Kurulacak Jabet ve Seyyar Tamirhanelerin Yerlerini Gösterir Cetvel

Firma Adı	Kurulmuş		Kurulacak	
	Sabit	Seyyar	Sabit	Seyyar
Z. Donatım	1 Konya 1 Adana	14 Ankara Adana Kayseri Diyarbakır Konya Eskişehir Manisa İzmir İstanbul	1 Ankara 1 Diyarbakır 1 Manisa 1 Adana	1 Trakya
Çukurova	1 İstanbul 1 Adana		1 İzmir 1 Konya	1 Adana 1 Konya

¹⁶ *Cumhuriyet*, 19 Eylül 1950.

Koç	1 Ankara 1 İzmir 1 Adana 1 Konya 1 Antalya	2 Eskişehir 1 Ankara 1 Antalya Adana Gaziantep	1 Gaziantep 1 Diyarbakır 1 Balıkesir	1 Urfa 1 Antalya
Türk İnter			1 İstanbul 1 Eskişehir 1 Adana 1 İzmir 1 Adana	1 Eskişehir 1 Adana
Yakındoğu	1 İstanbul	1 Trakya 1 Kocaeli	1 Trakya 1 İzmir 1 Antalya	1 Konya 1 Bursa
Neptun			1 İstanbul	1 Trakya 1 Eskişehir 1 İzmir
Mataş	1 İstanbul			1 Adana
Toplam	11	18	18	13

Mr. Russell Doll 'Egede Marshall Yardımları kapsamında Ege bölgesindeki ev ve fabrikalara daha fazla ve daha ucuz kömür temin etmek için büyük bir önem taşıyan Soma, Değirmisaz, ve Tunçbilek kömür ocaklarını geliştirdiğini açıklamıştı. Ayrıca İzmir'de inşa edilen çimento fabrikası finanse edilmişti. Çamaaltında tuzlada üretimi artırmak için çalışmalar yapılmıştı. Büyük Menderes vadisindeki sulama projesinin tamamlanması içinde bir taraftan teçhizat sağlandığı gibi diğer taraftan da Amerikan mühendisleri tarafından araştırmalar yapılmaktaydı. İzmir yakınlarında pamuk tohumu ayıklama ve yağ çıkarma fabrikasının kurulması içinde finansman sağlanmıştı.¹⁷

¹⁷ BCA., 490.01.204.811.3.

Tablo 4: 27/7/1950 Gününe Kadar Türkiye'de Mevcut Traktörlerin Vilayetler İtibarı ile Dağılışı

İli	1948 de mevcut	27/7/1950 gününe kadar Marshall'dan satılan	Toplam
Afyon	6	9	15
Ağrı	-	1	1
Amasya	10	54	64
Ankara	53	63	116
Antalya	23	153	176
Aydın	134	265	399
Balıkesir	16	50	66
Bilecik	-	1	1
Bingöl	-	2	2
Bitlis	-	-	-
Bolu	4	7	11
Burdur	6	7	13
Bursa	30	44	74
Çanakkale	34	22	56
Çankırı	1	4	5
Çoruh	-	-	-
Çorum	8	16	24
Denizli	23	48	71
Diyarbakır	6	28	34
Edirne	42	93	135
Elazığ	3	2	5
Erzincan	-	3	3
Erzurum	5	12	17
Eskişehir	87	116	203
Gaziantep	8	41	49
Giresun	-	-	-
Gümüşhane	-	-	-
Hatay	23	85	108
İçel	125	114	239
Isparta	4	5	9
İstanbul	96	71	167
İzmir	75	194	269

Kars	-	4	4
Kastamonu	7	1	8
Kayseri	12	23	35
Kırklareli	42	81	123
Kırşehir	5	7	12
Kocaeli	21	25	46
Konya	54	250	304
Kütahya	2	16	18
Malatya	3	19	22
Manisa	75	201	276
Maraş	20	28	48
Mardin	14	30	44
Niğde	1	26	27
Ordu	-	-	-
Rize	-	-	-
Samsun	56	25	81
Seyhan	650	790	1440
Siirt	2	4	6
Sinop	2	2	4
Sivas	3	13	16
Tekirdağ	62	202	264
Tokat	19	32	51
Trabzon	-	2	2
Tunceli	-	1	1
Urfa	10	76	86
Van	2	5	7
Yozgat	14	3	17
Zonguldak	-	-	-
Hakkâri	-	-	-
Zirai Kombinalar	297		
Devlet Zi. Teş.	42		
Veteriner İş. U. Müd.	53		

Pamuk İş. Müd.	28		
İslah İstasyonları	23		
Tarım okulları	6		
TOPLAM	2338	3443	5781

Tabloya 1948'den bugüne kadar Marshall Planı dışında giren traktörler dahil değildir. Marshall Planı'ndan ithalatçı firmalar elinde bulunup da henüz satılmayan veya satılıp da Bakanlığa satış fişi henüz gelmeyenler de dahil değildir.

Türkiye'de zirai üretimde makineleşmenin gelişmesinde Marshall Yardımlarının çok önemli katkıları olmuştur. Bu yardımın önemli bir kısmı zirai makineleşmede kullanılmıştır. Bu yardım fonundan Türkiye'ye 1948-1950 yılları arasında hibe ve borç olarak 164.000 dolar yardım yapılmış ve bu yardımın 199.000.000 tl hibe şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye'nin Marshall Planı'ndan aldığı pay 1948-1949 yılları arasında %1 iken bu yardım oranı 1949-1950 döneminde %2.7 ye yükselmiştir.¹⁸

Kurumlara ve Özel Sektör Birimlerine Marshall Yardımı'ndan Destek Sağlanması

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğüne Marshall Planı direkt yardımından ayrılan para ile satın alınacak lokomotif yedeği, motorlu drezin ve yedeği ile buldozer'in araya komisyoncu veya aracı girmeksizin doğrudan doğruya firmaların sahibi veya temsilcileriyle sözleşme yapılmak, mukavele teminatı ile gecikme tazminatı aranmamak, malzeme bedellerinin başka suretle tediyesine imkan bulunmaması hallerinde sevk evrakı mukabilinde, bunun da mümkün olmaması halinde malzemenin fabrikada sevke hazır olduğunun tevsiki mukabilinde bedelinin ödenmesini teminen yüzde yüze kadar akreditif açılmak ve aynı miktara kadar avans verilmek, iptidai madde ve işçilik ücreti ile benzeri amiller tesiri altındaki fiyat artışlarının malzemenin sevki halinde nazarı itibara alınmak şartıyla pazarlıkla sağlanması 28 Haziran 1950 tarihinde kararlaştırılmıştı.¹⁹

18 Refii Şükrü Suvla, "Türkiye ve Marshall Planı", İstanbul Üniversitesi, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C X, 1951, S 1-4.

19 BCA., 30.18.1-2.123.56.9.

Talat Kilcioğlu tarafından İstanbul'da kurulmakta olan Meyve Usare Fabrikasının bazı noksanlarını tamamlayarak işletmeye geçebilmesi amacıyla Marshall Yardımı karşılık paralar hususi teşebbüs fonundan 100.000 lira ikraz edilmesi; Bakanlar Kurulunca 25/7/1951 tarihinde kararlaştırılmıştır.²⁰

Arazi sulama, bataklık kurutma ve buna müteferri yol işlerinde kullanılacak makine ve teferruatını Almanya'dan ithal için de Marshall Yardımı karşılık paralar hususi teşebbüs fonundan Erzurum'da Şaban Dilaver'e 215.000 liranın ikraz edilmesi; Bakanlar Kurulunca 25/7/1951 tarihinde kararlaştırılmıştır.²¹

Erzurum İli Oltu ilçe merkezinde de 150 bin lira sarf etmek suretiyle ve şahsi teşebbüsü ile kurmuş olduğu Hidro Elektrik tesisatını yeni bir türbinle takviye ederek ilçenin elektrik ve her nevi inşaat ve mobilya sanayinin ihtiyacı karşılayabilecek bir hale getirebilmesi için tesisat sahibi Mustafa Kömürçün Marshall Yardımı'ndan faydalanmak istemişti. İnceleme sonucu Oltu ilçe merkezinde yüz elli bin lira sarf ederek şahsi teşebbüsü ile kurmuş olduğu hidro elektrik tesisatını teknik bir şekilde tevsi etmek isteyen ilişik istida sahibi Mustafa Kömürçünün talebi Adı geçen şebeke ve türbin tesisatı İl Bayındırlık müdürüne yerinde tetkik ettirilerek bu tesisatın kasabanın müstakbel ihtiyacını karşılayacak tenvirat kudretine haiz olmadığı anlaşılmıştır. Kerestesi bol olan bu ilçede her nev'i inşaat ve mobilya sanayinin kurulması için tesisatın yeni bir türbinle takviyesinin bir zaruret olduğu kanaatine varılmıştır.²²

20 BCA., 30.18.1-2.126.59.11.

21 BCA., 30.18.1-2.126.59.12.

22 BCA., 30.10.0.0.268.807.4.

Kaynaklar

- Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, C I, (1914-1980), Ankara 1994.
- Bağcı, Hüseyin, “Demokrat Parti’nin Ortadoğu Politikası”, *Türk Dış Politikasının Analizi*, der. Faruk Sönmezoğlu, İstanbul 2001.
- BCA., 30.1.0.0.80.507.5.
- BCA., 30.10.0.0.268.807.4.
- BCA., 30.18.1-2.123.49.14.
- BCA., 30.18.1-2.123.56.9.
- BCA., 30.18.1-2.126.59.11.
- BCA., 30.18.1-2.126.59.12.
- BCA.490.01.204.811.3.
- Cumhuriyet*, 19 Eylül 1950.
- DK.C. G0104. 059.1.16.
- DK.C. G0104. 059.1.7.
- Dünya*, 27 Ekim 1952.
- Esmer, Ahmet, Şükrü, Sander Oral, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1990)*, 1939-1945 Dönemi, Ankara 1993.
- Gürün, Kâmuran, *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)*, Ankara 1991.
- Öke, Mim Kemal, Mütercimler, *Erol Yalnızlıktan Saygınlığa Demokrat Parti’nin Dış Politikası*, Ankara 2000.
- Soysal, İsmail, *Türkiye’nin Uluslararası Siyasi Bağlıları (1945-1990)*, C II, Ankara 1991.
- Suvla, Refii Şükrü, “Türkiye ve Marshall Planı”, İstanbul Üniversitesi, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C X, S. 1-4, 1951.
- TBMM Tutanak Dergisi*, XX/51.
- The Newyork Times*, Mart 1948,
- Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, İstanbul 1995.

Ekler

BAŞIŞLERİ BAKANLIĞI
Ticaret ve Endüstri Dairesi U. Md.

Kayıt No: 416
Tarih: 24 / 5 / 1948

27.5.1948

*Acele bir kopye
cevrilmesi
niyasıyla Tercü-
me Bürosuna
takdim
27 Ocak 1948
T.C. ve K.H.P. 48.*

The Department of State has emphasized the need for Turkey's participation in ERP and the desire for its full cooperation.

Evidence of the importance attached to Turkey's participation is the active interest of the Department in the needs of Turkey for agricultural, mining and other equipment and supplies for projects designed to produce commodities essential to ERP. Within a short time efforts will be made to assure that important short-supply items will be available to Turkey during the first 15 months of the program.

The Department is mindful of Turkey's important and complex military problems and the need for general economic development, although these matters are not directly involved in ERP.

Turkey was included with Portugal and Switzerland as one of the European countries which appeared to be better off than others in terms of gold and foreign exchange holdings. The suggestion that Turkey can finance completely projects contributing to ERP out of its own finances is subject to review by the Administrator of the Aid Program. It should be emphasized that the figures presented to Congress were in no way intended to fix an actual pattern of the program. They have no permanent status and were used for "illustrative" purposes only, as indicating the factors which the Administrator will take into account. Although no change in those figures and statements can be made at the moment, the Administrator will have broad powers of discretion and will consider all

information

2

47.05.2022 tarih ve 34430357 sayılı Karar ile resmî olarak kaldırılmıştır.

THE NEW YORK TIMES, THURSDAY, MARCH 4, 1948.

Marshall Text on the Requirements for Turkish and Greek Support

By the Associated Press.
WASHINGTON, March 4.—The text of the statement by Secretary of State Marshall in the House Foreign Affairs Committee today on Greek and Turkish aid, as reported by The Associated Press, follows:

On March 13, 1947, Congress was requested to authorize assistance to Greece and Turkey in the amount of \$100,000,000 for the period ending June 30, 1948. The President later stated that such action was made necessary by the gravity of a situation which involved the foreign policy and national security of the United States.

Congress authorized the requested aid by Act of May 23, 1947, and appropriated the necessary funds by Act of July 25, 1947. There has been presented to the Congress a report for additional military assistance to Greece and Turkey in the amount of \$175,000,000, covering the period ending June 30, 1948, and the amount of \$100,000,000 for the period ending June 30, 1947, under the terms of the authorization of Assistance to Greece Act, which was passed as part of the American Foreign Aid Act of July 25, 1947, and which authorized the President to use such funds for the purpose of assisting the Greek armed forces in their struggle against the forces of the Communist Government of Greece.

Greece Aid as Free Nation
 The program of American aid to Greece has had the important additional effect that Greece continues to remain as a free nation. Economic recovery has been seriously impeded, in spite of American aid, because guerrilla warfare, supported from the neighboring countries, has been incessantly and continues to drain Greek resources.

One hundred and seventy million dollars, or about 10 per cent of the total funds provided for the Greek aid program, is being expended for the strengthening of the Greek armed forces and the creation of local national guard units to take over from the main army the protection of villages and lines of communication maintained by the guerrillas.

While the President addressed Congress on this subject in March 1947, a committee of the Senate Foreign Relations Committee was in the Balkans to investigate alleged border incidents along Greece's northern frontier. The

majority report of this committee, submitted on June 27, 1947, mentioned that Yugoslavia, Albania and Bulgaria had supported the guerrilla warfare in Greece. Action on the basis of this report by the Senate Committee was blocked by a Soviet veto.

The matter was accordingly referred to the General Assembly which, on Oct. 12, 1947, adopted a resolution calling upon Albania, Bulgaria and Yugoslavia "to do nothing which would furnish aid or assistance" to the guerrillas. It also called upon these powers and Greece "to cooperate in the settlement of their disputes by peaceful means," making certain specific recommendations in this effect. It established a special committee to observe the compliance by the four governments with these recommendations and to be available to render in their report.

Greeks Are Cooperative
 The government of Greece refused the suggestion to cooperate with the special committee. It has in that case on the other hand, the government of Yugoslavia informed the Security Council of the United Nations that it will not extend any cooperation to the committee, and that it will not permit the United Nations to use its territory for the purpose of conducting operations against the guerrillas. The members of the United Nations and Friends of the United Nations have already made it clear that their governments would take no part in the activities of the special committee, though membership on the committee was, and still is, reserved for them.

The attitude on the part of the U.S.S.R., Poland, Yugoslavia, Bulgaria and Albania and the committee in the first instance is reported to comment on its inability to report any evidence of increased compliance with any of the recommendations of the General Assembly. In its second session report, the committee stated that the situation in the Balkans remains almost as it was on the day when the Greek Government was declared, on the basis of the report of the observation group in the region, "that aid in the form of lighted supplies is being transported from Albania to guerrillas operating on Greek territory."

There was an announcement on Dec. 28, 1947, over the Balkan radio, of the establishment of a Greek junta under the guerrilla leader Mavros. Propaganda

against the United States and in favor of the Greek guerrillas has been carried on by the government-controlled press and radio in the Communist-dominated countries of Eastern Europe, and, the support extended to the Greek guerrillas, has been increased since the inception of the American aid program.

The President, in transmitting to the Congress the second report on assistance to Greece and Turkey, stated:

"It is significant that the guerrilla warfare is directed not against the Greek army but against the people of Greece. The damage and nation destruction of Greek villages does not result from military engagements."

Business Program Seen
 "It is determined and realistic description intended to render people business and drive them from the soil; to force them into overcrowded urban centers where they become charges of an already overburdened state; and to create for them conditions of misery and hardship in the hope that they will make them susceptible to political agitation."

The accuracy of the statement was made at the time the United Nations had left their bases in the villages of the northern and western Greece. They have had their own guerrilla units and have sought refuge in the cities of northern Greece. They have not joined them.

By such means the independence and territorial integrity of Greece was being threatened and all efforts of the Greeks and their friends to promote the economic rehabilitation of the country are being systematically destroyed.

The Greek Government has been obliged to divert its military resources and for villages relief to develop supplies of money and supplies needed for economic rehabilitation. The American aid program also has been obliged to divert some \$2,000,000 of the American funds originally intended for economic purposes in order to build up the Greek armed forces.

The situation is serious, and it is without hope. The Greek Government is in effect to meet a substantial military requirement in the presence to depart from democratic principles and to apply totalitarian methods to meet the attack of a nation government headed by the chief of the Liberal party and supported by a large majority of the freely elected Greek Parliament and its peers.

An intensification of the Greek military effort against the guerrillas, with the arms and equipment presently authorized and now required, and with the help of the American military efforts now required in the field, gives promise of greater success. With such success in the elimination of guerrilla warfare, the remainder of the American aid program

which already has begun to show results will have a greatly increased effectiveness. In the strengthening of Greek economy, extension of further American military aid to Greece and Turkey, which is now before the Congress, as well as early and favorable action on the European Recovery Program, will be of tremendous importance in preventing any further aggression against Greece.

Conversely, nothing could be more than a whole of disaster to Greece as a whole if the program is not carried on the part of the United States.

Need for Aid Increased
 When request for appropriation for aid to Greece and Turkey was made last year the Department of State expressed the hope that with funds provided under the initial program, progress would be such a point that further financing of Greek activities could be obtained from the international Greek establishments could be obtained from Greece's neighbors has undoubtedly not only made the impossible but has in fact increased the need for both economic and military assistance to Greece.

As a member of the Panel Conference of the Committee of European Economic Cooperation, Greece participated in the development of a program for European recovery which it was calculated would cost \$100 million. Funds provided under the Greek aid program are available for military purposes in the Greek armed forces in their fight against the guerrillas.

Although there is expectation that the guerrilla warfare can be brought under control during the period for which additional military funds now requested, ultimate success in the guerrilla war and termination of military assistance to Greece depends in large part upon the degree to which Greece's neighbors will give assistance to the government in their efforts to secure Communist domination of Greece against the wishes of the Greek people.

I call your attention to the following passage from the recent report of Greece of the subcommittee of the House of Representatives United States Committee on Foreign Aid:

"Should the United States now withdraw its support from Greece, which would almost certainly result in the establishment of a Communist government, the European countries would immediately seize the opportunity to permit the setting of Communist domination in Greece. The United States has a moral obligation to prevent the establishment of such a government."

Large Army Maintained
 The continuation of military assistance to Turkey, which has since the war been under such constant foreign pressure that she has had to maintain a large and expensive military establishment, is equally important. Intensification of Communist pressure against Turkey during the past year, coupled with the increase in Greece and Czechoslovakia of Communist incursions against all independent nations who stand in the way of their plans for expansion, have furnished the expectation that the military assistance we are furnishing Turkey in this year's aid program will be continued. While the proposed program involves no commitment, until it otherwise, as to continuation of assistance to Turkey beyond the fiscal year 1948, an assurance can be given

that additional aid will not be required as long as there exists the active threat in Turkey of Communist domination.

Greece and Turkey occupy a strategic position in the Eastern Mediterranean area. They are confronted by the same menace of the loss of their independence and the imposition by an aggressive minority of a system which is inimical to the welfare and the great majority of their people. Two lines of independent nations have serious effects far beyond the frontiers of the two countries. It would greatly weaken the position of these European countries which the United States is seeking to aid through the proposed European recovery program. It is in the national interest of the United States that the principle of free peoples to work and their own dignity to their own way shall not be violated.

Additional aid will not be required as long as there exists the active threat in Turkey of Communist domination.

Additional aid will not be required as long as there exists the active threat in Turkey of Communist domination.

72 45 9022 to 44 34470857

THE NEW YORK TIMES, TUESDAY, MARCH 16, 1948.

Marshall Text on Aid to Greece and Turkey

WASHINGTON, March 15 (AP)—The last of Secretary of State Marshall's statements to the Senate Foreign Relations Committee:

You have before you a request for the provision of further American military aid to Greece and Turkey in the amount of \$70,000,000 through the period ending June 30, 1948. The proposed legislation would supplement, with respect to these two countries, the European Recovery Program to which Congress is currently giving its consideration and which envisages only economic assistance to participating states. It would also extend the act of May 22, 1947, for aid to Greece and Turkey voted by Congress in response to the President's message of March 12, 1947. American aid already granted Greece and Turkey under this legislation has been of great importance in helping to preserve their freedom and independence during the past critical year. In the case of Greece, it has been at the heart of our objectives of rehabilitation and pacification has been prevented in part by the intensification of guerrilla warfare, supported from neighboring countries.

In July and August, 1947, Soviet vetoes prevented action by the United Nations Security Council on the majority report of its Balkan Investigating Commission that Yugoslavia, Albania and Bulgaria were supporting guerrilla warfare in Greece. These three neighboring countries have subsequently flouted the resolution of the United Nations General Assembly of Oct. 21, 1947, calling upon them "to do nothing which could furnish aid or assistance to the guerrillas and to cooperate with Greece" in the settlement of their disputes by peaceful means.

A United Nations Special Committee on the Balkans was set up by the Assembly to observe compliance with its recommendations and to be available to assist in their implementation. Yugoslavia, Albania and Bulgaria have not refused to permit this committee to enter their territory but have rejected repeated invitations by the committee to enter into negotiations for the peaceful conciliation of their differences with Greece. The Soviet Union and Poland have failed to accept the places on the committee which are still reserved for them. Greece, on the other hand, has given the committee full cooperation and facilities and has expressed its willingness to comply with the Assembly's recommendations.

On Dec. 24, 1947, establishment of a Greek Junta under the guerrilla leader, Markos was announced over the Belgrade radio and on Christmas Day a large-scale guerrilla attack was launched against the Greek border town of Konitsa which the United Nations Committee reported, was logistically supported from Albania.

Propaganda in favor of Markos and against the Greek Government and the United States is carried on ceaselessly by the Government-controlled press and radio in the Communist-dominated countries of Eastern Europe, directed, obviously, with official sanction, to collect money and supplies for the guerrillas in Greece.

As a consequence of foreign aid, the guerrillas have been able to improve their armament, as well as their military organization and tactical plans, and they have more than doubled their numbers, chiefly by forced recruiting, since the inception of the American aid program.

The results for Greece have been to pile still more ruins upon those left by the last war and to drive over 450,000 people from their rural homes in the districts where the guerrillas operate to seek refuge in the cities of Northern Greece.

It is significant that these people have not found the same

Russians Adamant in Demand That Austria Pay \$200,000,000 in 2 Years as Peace Price

By DREW MIDDLETON

LONDON, March 15—The Soviet Union refused to modify its demand for \$200,000,000 from Austria in two years as part of the price of a peace settlement, in the meeting of the Deputy Foreign Ministers of the Big Four today. Both Samuel Reber and Gen. Paul Cherrier, the American and French delegates, advanced from their original positions, which rested on the French proposal for payment of \$100,000,000 in kind over an eight-year period.

They rejected the idea that Austria could pay even \$100,000,000 in two years. But each suggested that some formula might be found for spreading out that sum or perhaps a larger one over a period of years and allowing payment in industrial and other types of production.

Nikolai T. Koltokomov, the Russian delegate, ignored these overtures and ended by accusing General Cherrier of having with-

drawn from the original French proposal.

Mr. Reber finally told Mr. Koltokomov that it would be "useless to ask Austria for a sum which could not be paid." He called the French offer a "good one" but he emphasized that "any payment must be considered in the light of Austria's chances of paying it."

Western deputies will finish their presentation of various adjustments between the Soviet and French proposals tomorrow. The next few days should decide the fate of the conference.

Mr. Koltokomov today refused to answer a question as to the whereabouts of the floating dock that Russian authorities had removed from Vienna last month, stating, "The question is not on the agenda."

He admitted, however, that at some stage it "might be a good idea to fix a date, after which no removal of property can be made until a treaty is signed."

They have fled from what the President described in his second report to Congress on assistance to Greece and Turkey as "determined and ruthless destruction intended to render people homeless and drive them from the soil; to force them into overcrowded urban centers where they become charges of an already overburdened state; and to create for them conditions of misery and hardship in the hope that this will make them susceptible to political agitation."

The latest example of the ruthlessness of the Greek guerrillas in contrast with foreigners is the planned removal of 12,000 or more Greek children to the countries of Eastern Europe, recently announced over the Belgrade, Sofia, Bucharest and Markos radios. The true purpose of this plan can easily be seen behind the fiction of humanitarianism, and the Greek Government has justly denounced it as comparable to the practices of Nazi Germany.

Intensification of guerrilla activity has made necessary the strengthening of the Greek armed forces and the creation of local National Guard units to take over from the mobile army the protection of threatened towns, villages and lines of communications. This has required the diversion by the Greek Government of increasing amounts of money and supplies needed for economic rehabilitation.

It has also obliged the American Aid Mission to divert to military purposes some \$33,000,000 of the American funds originally intended for the Greek economy. In all, \$372,000,000, or about 57 per cent of the total of \$290,000,000 programmed for Greece under the 1947 act, is being expended for military purposes.

Situation Not Without Hope
Serious as it is, the Greek situation is not without hope. Unfavorable world-wide and local economic factors which have contributed to retard recovery now show signs of improvement. Important administrative, financial and fiscal reforms and many reconstruction projects undertaken in Greece with the help of the

Ardahan and for control of the Straits. Thereafter, in the latter part of 1946, the guerrilla movement began in war-ravaged Greece, an easier route for Communist expansion toward the Mediterranean, the Near East and Africa.

To remain relatively safe from aggression, Turkey must remain strong; but she cannot do so indefinitely on her own meager resources. The maintenance of the large army rendered necessary by the situation imposes a special and heavy financial burden.

While the proposed program for military aid to Turkey and Greece involves no moral or other commitment for its continuation beyond the fiscal year 1949, no assurance can be given that additional aid will not be required so long as the active Communist threat to these two countries exists. This was recognized in the President's message to Congress of March 12, 1947, in which he said that he would not hesitate to go before Congress again if further funds or further authority should be needed. This matter, the President then said, was one involving the foreign policy and national security of the United States in a fatal hour.

The hour is far more fateful now than it was one year ago. By intimidation, fraud and terror, Communist regimes have been imposed upon Hungary and Czechoslovakia. Totalitarian control has been tightened in other countries of Eastern Europe, and these states have been linked together in a network of alliances. Other European peoples face a similar threat of being drawn against their will into the Communist orbit.

In this situation, the United States must avoid hasty action which could lead to the dissipation of our resources, or fear which would lead to stultified inaction. With calm determination we must pursue the policy confirmed last May by the Congress.

American Mission are beginning to make their effects felt.

On the political side, the Greek Government has commendably resisted temptations to meet the crisis by departure from democratic principles and recourse to totalitarian methods, and has carried on as a coalition under the leadership of the chief of the Liberal party and with the support of a large majority of the freely elected Greek Parliament. Greater military progress may also be expected through intensified operations against the guerrillas by the Greek forces in the numbers and with the equipment presently authorized and now proposed and with the advice of the American military officers who have recently reached the field.

The danger remains that the Communist-dominated countries of Europe will increase their pressure on Greece just as they have in other directions in Europe. It is the boast of the totalitarian leaders that democracies are incapable of timely and decisive action.

Should we fail to continue our efforts, the consequences would be swift and tragic and they would not be confined to Greece. The recent report on Greece of the Subcommittee of the House of Representatives Select Committee on Foreign Aid states: "Should the United States now withdraw its support from Greece, which would almost certainly result in the establishment of a Communist government, the Communist parties throughout Europe would undoubtedly utilize the opportunity to point out to those who are now valiantly resisting Communist infiltration in other countries the uncertainty of relying on United States help. The effects of such withdrawal would greatly weaken the determination of the constitutional forces resisting communism elsewhere."

Turkey is confronted by the same threat as Greece, but not in so active a manner. Turkey is economically and militarily stronger than Greece and was thus able, with foreign diplomatic support, to resist Soviet pressure for the cessation of the strategic eastern province of Kars and

